

NOVOLATINSKÉ ŠTÚDIÁ NA SLOVENSKU. VÝSLEDKY A PROBLÉMY

1. Definícia: Novosť v pojme *studia neolatina* nespočíva na akejsi novej **latinčine**. Ako novolatinské sa označujú jazyky jazyky. Definícia ostáva v kontexte štúdií klasických a medievistických ako ďalší chronologický stupeň. Objektom novolatinských štúdií sú texty, to znamená na prvom mieste stojí filológia. Metodologicky je neolatinistika dieťaťom klasickej filológie (resp. *vedy o antickom staroveku!*)

Chronologické vymedzenie: pre fenomén novosti medzníkovú udalosť typu dobytia Bastilly či výstrelu z Aurory. Na počiatku stojí *renesančný humanizmus*, ktorý sa časovo prekrýva s medievistikou → konvenčne zaberá priestor od 1350 do dneška (pre Itáliu/Taliansko), pre Uhorsko a Slovensko in specie od 1465 (Academia Istropolitana).

Vo svetovom meradle sa *studia neolatina* bádateľsky oddeľujú od klasickej filológie v 60. rokoch 20. storočia. Inštitúcia: *Societas Internationalis Studiis Neo-Latinis Provehendis* / International Association for Neo-Latin Studies (1971); 1. medzinárodný kongres v Leuvene v Belgicku. Iniciátor Jozef IJsewijn, zakladateľ Seminarium Philologiae Humanisticae; štatúty schválil 2. kongres (Amsterdam, 1973). Hlavným vedeckým časopisom sú *Humanistica Lovaniensia*. Každé 3 roky svetové kongresy: posledné 2006 Budapest, 2009 Uppsala, najbližší 2012 Münster.

2. Slovenský vývin: nepriaznivým faktorom bola štátna ideológia po Februári 1948, s'aby triedny boj v koncepcii jazyka pokroku a mieru (= ruština) proti jazyku spiatočnictva; spoločnosť sama vníma latinčinu ako jazyk cirkvi (= bašta reakcie); dodnes sa mnohí o pomoc s latinským textom obracajú na katolíckeho kňaza. Kozmopolitizmus a elitárstvo latinčiny bolo v protiklade k ideológii ľudovosti a demokratickosti vzdelávania (> jednotná škola). Dejiny literatúry pre stredné školy z r. 1958 hovoria o panstve *latinskej kultúry*. Celková ideologizácia humanitných disciplín – v období normalizácie sa tvrdí, že filozofická fakulta = ideologická fakulta (t.j. dodáva muníciu profesionálnym revolucionárom resp. aspoň politikom). Dopad deformácií: izolácia od vedeckého života v zahraničí.

Dôsledky v ČSR: latinistika musí obhajovať svoj *raison d'être*: **a.** pokrokové tradície antiky (dôraz na výskum materialistickej filozofie, ľudových prvkov v umení) **b.** vlastivedný rozmer.

Iniciátori: Ján MIŠIANIK (SAV 1914-72) príprava *Antológie staršej slovenskej literatúry* začiatkom 60. rokov; Okál začína prekladať Rakovského *De partibus rei publicae et causis mutationum regnorumque* (1560): náročný jazyk, vyspelá forma elegického disticha antického typu, pozoruhodný ideový kontext (Aristoteles, Platón, Cicero). Miloslav OKÁL (1913, t.j. 2013 stročnica! – 1997) + pôvod básnika z turčianskeho Rakova. Dovtedy boli Okálovou témou Seneca, atomisti, Homér, Aristofanes. Od 60-tych rokov sa jeho bádateľské ťažisko

presúva do novolatinskej filológie. Hlavný Okálov prínos: vzorové spracovanie osobnosti Martina Rakovského: *Opera omnia* lat. i slov. s komentárom (SAV 1974); séria cudzojazyčných štúdií; dvojzväzková monografia *Život a dielo Martina Rakovského* (MT, MS 1979 a 1983). Ďalší „Okálovi“ autori: Juraj Koppay (objav 1980); vydania v zahraničí: Pavol Rubigall *Carmina* (Leipzig 1980), Juraj Purkircher (Budapest 1988), Žigmund Gelous Torda; Okálova okrídlená veta: máme svoju históriu, ale si ju nepoznáme. Latinská. kultúra Slovenska = zaradenie do Európy (bez patronátu Čiech!).

3. Okálovi žiaci: A) Daniel ŠKOVIERA, B) Eva FRIMMOVÁ, C) Zuzana KÁKOŠOVÁ
Zameranie na 16. storočie: **a.** chronologické spojenie s Okálovými poznatkami; **b.** literárne mimoriadne plodné a porovnateľné s európskym štandardom;

A) – osobnosť Leonarda Stöckela a špecifikovanie reformačného humanizmu, vzťahy k Wittenbergu

(Listy, Apophthegmata, niekoľko kázni – iný prístup ako Andrej Hajduk z Evanjelickej bohosloveckej fakulty)

– osobnosť Jána Antonína z Košíc a vzťahy k Erazmovi Rotterdamskému (korešpondencia)

– osobnosť Valentína Ecchia a vzťahy na Krakov (texty lat.-slov. edície O spravovaní štátu)

B) Daniel Basilius, Peter Fradelius (prelom 16. a 17. stor.); Richard Bartolini *Hodoeporicon* (cestovný denník 1515 – Viedenský kongres); prehľadové práce vo francúzštine

C) Nadväzuje aj na prácu doc. Jozefa Minárika (+2008), venuje sa osobnosti Jána Sambuca; *Príručka k dejinám staršej slovenskej literatúry* (2007); *Latinská humanistická literatúra 16. storočia v kontexte slovenskej literatúry* (2010).

4. Ťažiskom bádania je 16. storočie (+ prvé desaťročia 17. st.) t. č. najlepšie preskúmané – Antológie *Od kráľovstva ducha ku kráľovstvu človeka* (Hamada, Novacká 1988) + *Latinský humanizmus* (2009): potreba bilingválnych edícií ako predpoklad hlbšieho vedeckého štúdia a šírenia vedeckých poznatkov. Nie je ideálom práca v archívoch < poučenie z klasickej filológie a medievistiky hovorí, že je potrebné mať vedecké edície textov.

– potreba zjednotiť zásady edícií (pieta x modernosť); sústredenie síl na 1-2 edičné série;

– parametre edícií: predhovor, aparát kritický, intertextový, vysvetlivky.

Kritériá naplňajú edičné rady *Scrinium Latino-Slovacum* a *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae*.

5. Slovenskí neolatinisti 3. generácie: Rozšírenie časového obzoru na barokové obdobie, vznik katedry klasických jazykov na Trnavskej univerzite, ktoré sa zameriava na

– produkciu Trnavskej univerzity I (1635 – 1777), najmä promočné tlače, panegyriky;

– dielo Mateja Bela *Notitia*; lat.-slov. edícia je projektom pod vedením E. Juríkovej.

6. Príprava vedeckého dorastu: 3 rozmery: antický + stredoveký + novodobý/moderný

– jazyková (latinčina, gréčtina + stará nemčina a maďarčina); čo poskytuje str. škola? čo VŠ?

– kultúrno-historická: politické dejiny antiky, Európy a vlastnej krajiny, štúdium antických literatúr ako zdroja podnetov a noriem, orientácia v kresťanstve ako hybnej duchovnej sile;

– špeciálne disciplíny (paleografia, kodikológia, dejiny tlačenej knihy).

Môže byť zrelý bádateľ produktom magisterského alebo až doktorandského stupňa?

Záver Prečo potrebujeme **aj** novolatinské štúdiá? Aby sme rozumeli svojim dejinám, aby sme rozumeli sebe. Nie náhodou nápis na vstupe do delfskej veštiarne znel „Poznaj sám seba“. Cicero v slávnom spise O rečníkovi definuje dospelosť: *Nevedieť, čo bolo predtým, než si sa narodil znamená ostávať stále dieťaťom*. Platí to aj o kultúrnosti dospelého národa.